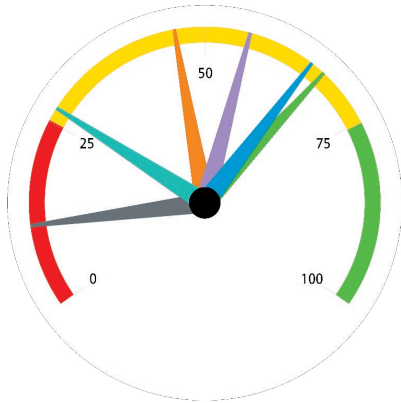

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ammattillisissa oppilaitoksissa 2014

www.thl.fi/teaviisari

JOHDANTO

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ja Opetushallitus ovat kehittäneet koulujen ja oppilaitosten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen vertailukelpoista kuvaamista ja seuranta vuodesta 2006 lähtien. Ammatillisten oppilaitosten arjessa tapahtuvaa terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä kartoitettiin syksyllä 2014 kolmannen kerran.

Tässä julkaisussa raportoidaan keskeisimpiä tuloksia syksyllä 2014 toteutetusta tiedonkeruusta sekä niissä tapahtuneita muutoksia aikaisempien vuosien tilanteeseen verrattuna. Tietonsa toimitti 90 prosenttia (N=133) ammatillisista koulutusta antavista oppilaitoksista vuonna 2014. Tuloksia tarkastellaan TEAviisarin viitekehyksen (sitoutuminen, johtaminen, seuranta, yhteiset käytännöt, voimavarat, osallisuus) mukaisesti. Tietojensa julkaisemiseen luvan antaneiden 84 oppilaitoksen tulokset ovat tarkasteltavissa myös oppilaitoskohtaisesti TEAviisari-verkkopalvelussa (<http://www.thl.fi/teaviisari>).

TULOKSET

Sitoutuminen

Oppilaitoksen sitoutumista opiskelijoiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tarkastellaan mm. opetussuunnitelman ja oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman näkökulmasta. Oppilaitoksista 88 prosenttia ilmoitti kuvanneensa opetussuunnitelmassa, miten opiskelijoiden ja 76 prosenttia miten vanhempien tai huoltajien vaikutusmahdollisuuksia tuetaan. Kaksi vuotta aiemmin vastaavat osuudet olivat 87 prosenttia ja 68 prosenttia ja vuonna 2008 vastaavasti 80 ja 65 prosenttia.

Oppilaitoksista 72 prosenttia oli kuvannut arvionsa opiskeluhoillon kokonaistarpeesta osana oppilaitoskohtaista opiskeluhoitosuunnitelmaa. Käytettävissä olevat opiskeluhoitopalvelut, palveluiden järjestäminen ja siihen liittyvä yhteistyö oli kuvattu suurimmassa osassa (89–95 %) suunnitelmia. Palveluiden kohdentaminen oli kuvattu 83 prosentissa ja oppilaitoksen toimenpiteet opiskeluhoillon kehittämiseksi ja seuraamiseksi 75 prosentissa oppilaitoksista.

Johtaminen

Johtamisosiossa kuvataan vastuiden organisointia, määrittelyä ja toimeenpanoa. Terveystuhtolain (1326/2010) velvoite kunnille seurata ja edistää alueellaan sijaitsevien oppilaitosten opiskeluympäristöjen terveellisyttä ja turvallisuutta sekä opiskeluyhteisön hyvinvointia kolmen vuoden välein täyttyi 60 prosentissa oppilaitoksista. Joka viides (20 %) ilmoitti, ettei edellisen tarkastuksen ajankohta ollut tiedossa. Vuonna 2012 vastaavat luvut olivat 47 prosenttia ja 23 prosenttia.

Yhteensä 49 oppilaitoksessa (51 % tarkastetuista) oli viimeisimmässä tarkastuksessa havaittu fyysikaalisiin altisteisiin (melu, valaistus, haju ym.) liittyviä puutteita. Biologisia altisteita (sisäilma, home ym.) ilmoitti 46 oppilaitosta (49 % tarkastetuista).

Opiskeluyhteisön hyvinvoinnin näkökulmasta keskeisiä tekijöitä kuten kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän yleisyyttä oli huomioitu tarkastuksen yhteydessä 46 prosentissa ja opiskelijoiden kuormittuneisuutta sekä jaksamista vastaavasti joka kolmannessa (29 %) oppilaitoksessa.

Kirjoittajat:

Kirsi Wiss

Asiantuntija, THL

Vesa Saaristo

Asiantuntija, THL

Marke Hietanen-Peltola

Ylilääkäri, THL

Juhani Pirttiniemi

Opetusneuvos, Opetushallitus

Aira Rajamäki

Opetusneuvos, Opetushallitus

Timo Ståhl

Johtava asiantuntija, THL

OPETUSHALLITUS

Näin tutkimus tehtiin

Tiedonkeruu lähetettiin lokakuussa 2014 kaikkien opetussuunnitelma-perusteista ammatilliseen perustutkintoon johtavaa koulutusta antavien oppilaitosten (N=147) rehtoreille. Vastaukset saatiin 133 oppilaitoksesta (90 %).

Tiedot pyydettiin kokoamaan rehtorin ja oppilaitoksen johtoryhmän ja/tai opiskeluhoitoryhmän yhteistyönä.

Vastaava tiedonkeruu toteutettiin samanaikaisesti lukioille (Wiss ym. 2015).

Tiedonkeruun perustaulukot ovat nähtävissä THL:n (www.thl.fi/teaviisari) ja Opetushallituksen sivuilla (http://www.oph.fi/tietopalvelut/tilastotiedot/hyvinvoinnin_ja_terveyden_edistaminen)

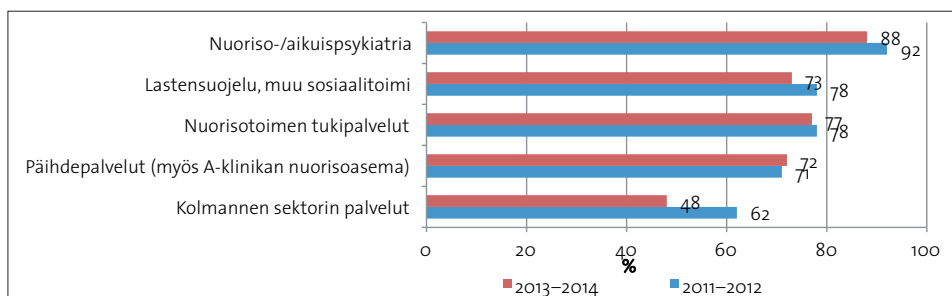
Perustaulukot on tarkoitettu käyttäjille, jotka tarvitsevat ja haluavat jalostaa tietoa edelleen omiin käyttötarkoituksiinsa.

Opiskelijoiden hyvinvoinnin ja terveyden seuranta

Opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia seurattiin yleisimmin (86 %) valtakunnallisella Kouluterveyskyselyllä. Jotakin muuta toistuvaa opiskelijakyselyä hyödynsi 71 prosenttia ja terveystarkastuksista koottua seurantatilastoa 34 prosenttia ammatillisista oppilaitoksista. Seurantatiedon keräämisessä oli havaittavissa muutoksia aiempaan verrattuna. Vuonna 2012 vastaavat prosenttiosuudet olivat 87, 58 ja 38.

Valtaosa oppilaitoksista ilmoitti seuraavansa opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia. Näiden tietojen raportoiminen oli harvinaisempaa. Tiedot opiskelijoiden terveydestä ja hyvinvoinnista raportoitiin yleisimmin koulutuksen järjestäjälle (52 %), opiskeluhoitoyhdistykselle (49 %) ja oppilaitoksen henkilöstölle (48 %). Opiskelijoille tiedot raportoitiin joka kolmannessa (32 %) ja vanhemmille/hoitajille joka viidennessä (20 %) oppilaitoksessa.

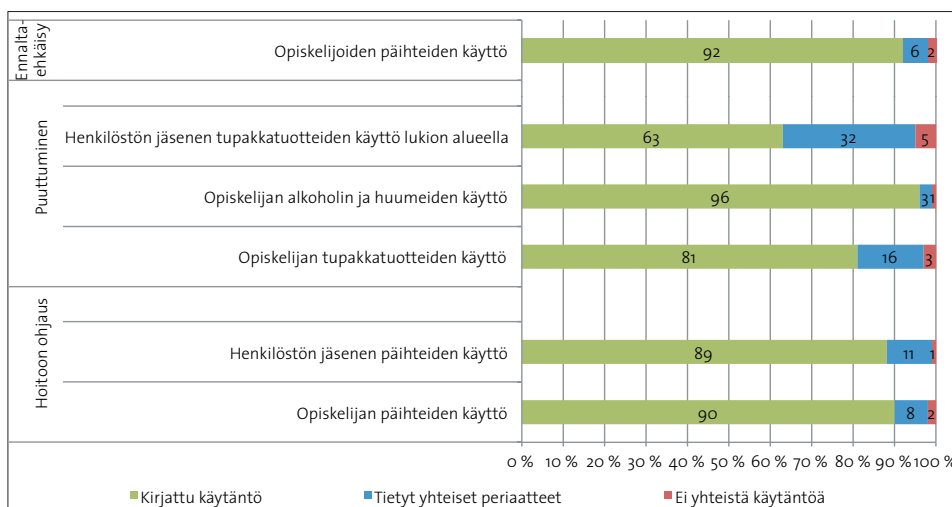
Opiskelijoita oli ohjattu nuoriso- tai aikuispsykiatrian palveluihin 88 prosentissa, nuorisotoimen tukipalveluihin 78 prosentissa ja lastensuojelun tai muun sosiaalitoimen palveluihin 73 prosentissa oppilaitoksista. Palveluihin ohjaaminen oli osittain vähentynyt kahden vuoden seurantajaksolla. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Opiskelijoiden ohjaaminen erityispalveluihin lukuvuosien 2011–2012 ja 2013–2014 aikana.

Yhteiset käytännöt

Yhteisesti sovitut kirjautut käytännöt ja toimintaohjeet kuvaavat sitä, missä määrin ja miten oppilaitoksessa on sovittu toimintatavoista erilaisissa tilanteissa toimimises-ta. Ne mahdollistavat myös toiminnan järjestelmällisen seurannan. Suuressa osassa oppilaitoksista (92 %) oli kirjattu käytäntö opiskelijoiden päihteiden käytön ennalta-ehkäisemiseksi (kuvio 2).

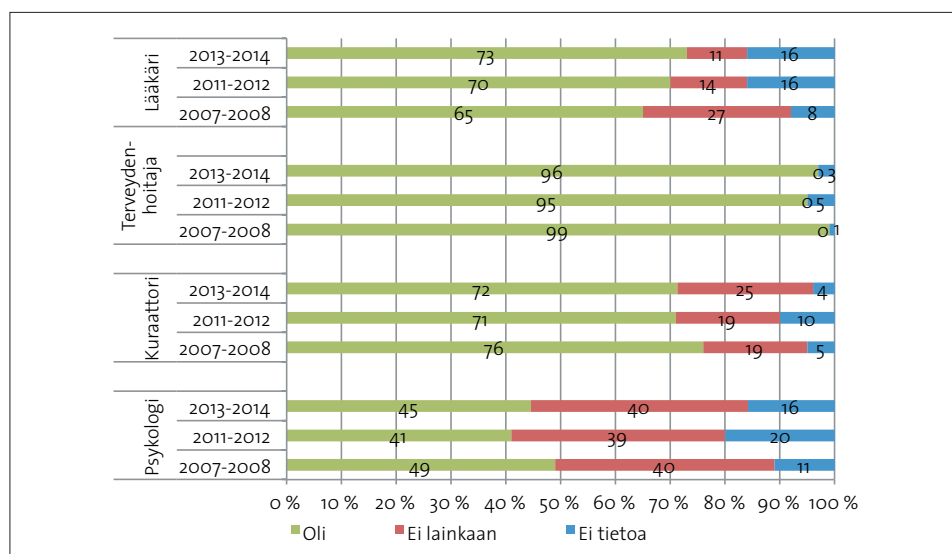

Kuvio 2. Oppilaitoksen yhteinen käytäntö päihteiden käytön ennalta-ehkäisemiseksi, puuttumiseksi ja hoitoon ohjaamiseksi.

Kirjattu käytäntö henkilöstön jäsenen tupakkatuotteiden käyttöön oppilaitoksen alueella puuttumiseksi oli 63 prosentissa ja opiskelijan tupakkatuotteiden käyttöön puuttumiseksi 81 (kuvio 2.)

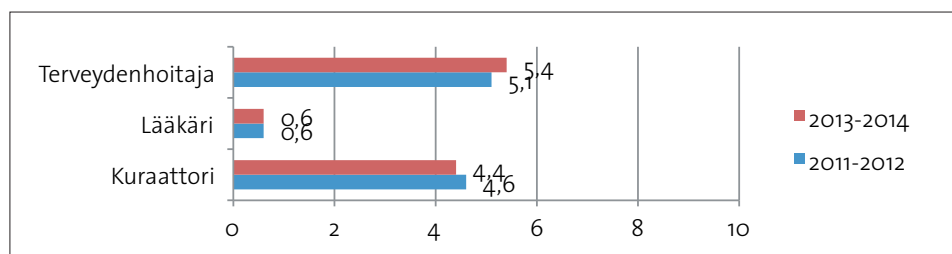
Voimavarat

Opiskeluhoitopalveluita oli oppilaitosten käytettävissä lukuvuonna 2013–2014 paremmin kuin kahta vuotta aiemmin (kuvio 3). Kuraattoreja oli käytettävissä 72 prosentissa ja psykologeja 45 prosentissa ammatillisista oppilaitoksista. Vastaavat osuudet kahta vuotta aiemmin olivat 71 ja 41 prosenttia. Opiskelu-terveydenhuollon lääkäri oli käytettävissä 73 prosentissa oppilaitoksista lukuvuonna 2013–2014. Huomionarvoista on, että lääkäreitä lukuun ottamatta opiskeluhoitopalveluja oli oppilaitosten käytettävissä harvemmin kuin lukuvuonna 2007–2008. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Oppilaitosten käytettävissä olevat opiskeluhoitopalvelut lukuvuosina 2007–2008, 2011–2012 ja 2013–2014.

Terveystenhoitajan palveluita oli oppilaitoksissa keskimäärin saatavilla 5,4 tuntia, lääkärin 0,6 tuntia ja kuraattorin 4,4 tuntia viikossa sataa opiskelijaa kohti. Psykologin viikoittainen työpanos jäi niin pieneksi, ettei sitä ole mahdollista esittää kuviossa. Työpanoksissa oli tapahtunut muutoksia kahden vuoden seuranta-ajalla (kuvio 4).

Kuvio 4. Opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön työpanokset (tuntia viikossa / 100 oppilasta) lukuvuosina 2011–2012 ja 2013–2014.

KIRJALLISUUTTA

Kouluterveyskysely.
www.thl.fi/kouluterveyskysely.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Peltonen H & Honkasalo R. 2013. Keskeisten oppilas- ja opiskelijahuoltopalveluiden saavutettavuus ja moniammatillinen yhteistyö. Tilannekatsaus toukokuu 2013. Muistiot 2013:3. Opetushallitus, Helsinki. http://www.oph.fi/julkaisut/2013/keskeiset_oppilas_ja_opiskelijahuoltopalvelut

TEAvisari. www.thl.fi/teaviisari.

Terveydenhuoltolaki 1326/2010.

Väyrynen P, Saaristo V, Wiss K & Rigoff A-M. (toim.) 2009. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa – peruseraportti kyselystä vuonna 2008. Opetushallitus ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Wiss K, Saaristo V. 2009. Opiskelijahuoltopalvelujen henkilöstö ja järjestäminen. Teoksessa Väyrynen P ym. (toim.): Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa – peruseraportti kyselystä vuonna 2008. Opetushallitus ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Wiss K, Saaristo V, Peltonen H & Laitinen K. 2013. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen lukioissa 2012. Tutkimuksesta tiiviisti 2/2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

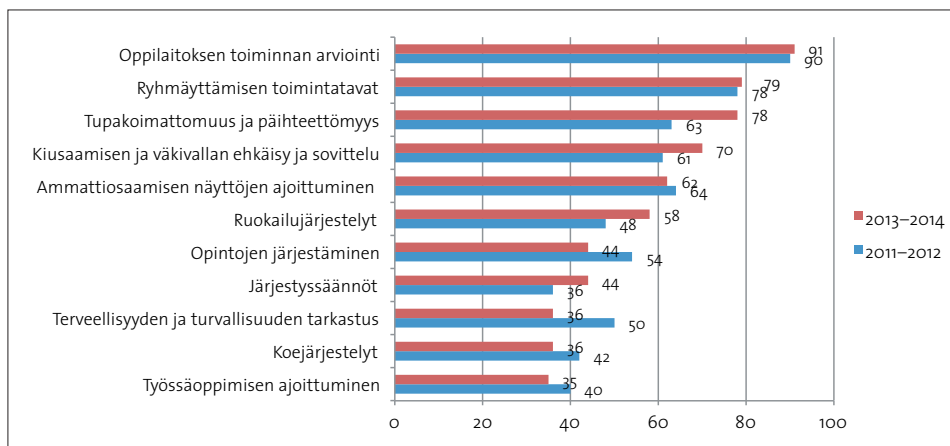
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
PI 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-302-473-1 (painettu)
ISBN 978-952-302-474-8 (verkko)
ISSN 2323-5179

[http://urn.fi/URN:ISBN:
978-952-302-474-8](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-474-8)

Osallisuus

Osallisuudessa tarkastellaan opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa mahdollisuutta osallistua oppilaitoksen toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Valtaosassa oppilaitoksista (90 %) opiskelijat olivat osallistuneet oppilaitoksen toiminnan arviointiin. Yleistä opiskelijoiden osallistuminen oli myös ryhmäyttämisen toimintatapojen (79 %), tupakoimattomuuden ja päihteettömyyden edistämisen (78 %) sekä kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyn ja sovittelun suunnitteluun, järjestämiseen ja arviointiin. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Opiskelijoiden mahdollisuudet osallistua oppilaitoksen toiminnan suunnitteluun, järjestämiseen ja arviointiin. Oppilaitosten osuus prosentteina.

YHTEENVETO

Tässä julkaisussa esitetyt tulokset ovat esimerkkejä TEAvisarin tuottamasta seurantatiedosta toiminnan arvioimisen ja kehittämisen tueksi oppilaitoksissa. Tulokset kertovat vahvuuksista ja kehittämiskohteista oppilaitosten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. TEAvisari tuottaa seurantatietoa valtakunnallisen, kunnan ja oppilaitoksen oman kehittämistyön tueksi. Se mahdollistaa vertailun mm. eri oppilaitosten välillä. Tiedot esitetään havainnollisessa ja helppokäyttöisessä muodossa.

Tiedon avulla voi tarkastella toimintaa ja siihen vaikuttavia taustatekijöitä. Esimerkiksi erityispalveluihin ohjaamisen vähentyminen voi toisaalta selittyä aiempaa kokonaisvaltaisemmin toteutetulla ja paremmin toimivalla opiskeluhoon yhteistyöllä ja opiskeluhoon palveluiden lisääntyneellä saatavuudella. Toisaalta taas sitä voivat selittää vähentyneet erityispalvelut.

TEAvisari-verkkopalvelu tekee näkyväksi oppilaitoksissa tehtävän työn terveyden ja hyvinvoinnin sekä yhteisöllisen toimintakulttuurin edistämiseksi. Se tarjoaa tietoa oppilaitoskohtaisen opiskeluhoon suunnitelman kehittämisen tueksi. TEAvisari toimii kehittämisen, suunnittelun sekä johtamisen työvälineenä myös koulutuksen järjestäjän tasolla ja tarjoaa mahdollisuuksia tarkastella opiskeluhoon kokonaisuutta osana lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Sen avulla on mahdollista myös kansallisella tasolla seurata terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) tavoitteiden toteutumista oppilaitoksissa.

Wiss K, Saaristo V, Hietanen-Peltola M, Pirttiniemi J, Rajamäki A & Ståhl T. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa 2014. Tutkimuksesta tiiviisti 15, toukokuu 2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.